

The Tam Heals All Wounds

Rabbi Joshua Strulowitz
West Side Institutional Synagogue
Shabbat HaGadol 5774
Part 2

Tam or Tipesh?

1) ירושלמי (וילנא) מסכת פסחים פרק י

תני ר' חייא כנגד ארבעה בניו דיברה תורה בן חכם בן רשע בן טיפש בן שאינו יודע לשאול בן חכם מהו אומר [דברים ו כ] מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה יי' אלהינו אותנו אף אתה . אמור לו [שמות יג יד] בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים. בן רשע מהו אומר [שם יב כו] מה העבודה הזאת לכם מה הטורח הזה שאתם מטריחין עלינו בכל שנה ושנה מכיון שהוציא את עצמו מן הכלל אף אתה אמור לו [שם יג ח] בעבור זה עשה ה' לי לי עשה לאותו האיש לא עשה. אילו היה אותו האיש במצרים לא היה ראוי להגאל משם לעולם. טיפש מה אומר [שמות יג יד] מה זאת אף את למדו הלכות הפסח שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן שלא יהא עומד מחבורה זו ונכנס לחבורה אחרת. בן שאינו יודע לשאול את פתח לו תחילה א"ר יוסה מתניתא אמרה כן אם אין דעת בבן אביו מלמדו

2) רש"י שמות פרשת בא - בשלח פרק יג

מה זאת - זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו וסותם ושואל מה זאת, ובמקום אחר הוא אומר (דברים ו כ) מה העדות והחקים והמשפטים וגו', הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בניו, רשע ושאינו יודע לשאול והשואל דרך סתומה והשואל דרך חכמה

3) מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יח

מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אותנו (דברים ו כ) נמצאת אומר ארבעה בניו הם אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול. חכם מה הוא אומר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אותנו אף אתה פתח לו בהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעיקר אף אתה הקהה את שיניו ואמור לו בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (שמות יג ח) לי ולא לך אלו היית שם לא היית נגאל. תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים מבית עבדים. ושאינו יודע לשאול את פתח לו שנא' והגדת לבנך ביום ההוא וגו'. ד"א מה העדות והחוקים ר' אליעזר אומר מנין אתה אומר שאם היתה חבורה של חכמים או של תלמידים שצריכים לעסוק בהלכות פסח עד חצות לכך נאמר מה העדות וגו

What Is a Tam?

4) נח פרק ו

ט) אֵלֶּה תּוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צְדִיק תְּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו אֶת־הָאֱלֹהִים הִתְהַלֵּךְ־נֹחַ

5) לך לך פרק יז

א) וַיְהִי אַבְרָם בְּן־תְּשַׁע־עָשָׂר שָׁנָה וַתִּשַׁע שָׁנָיו וַיֵּרָא יְקֻזְק אֶל־אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי־אֵל שְׂדֵי הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תְּמִים

6) ספורנו בראשית פרשת לך לך פרק יז

והיה תמים. וקנה השלימות האפשר למין האנושי. השכל וידוע אותי בידיעת דרכי, ובהדמותך אלי כפי האפשר אצלך. כי אמנם פעולת כל נמצא תורה על צורתו, כאמרו "הודיעני נא את דרכיך, ואדעך" (שמות לג, יג), וזה הוא

השלמות האחרון למין האנושי, והמכוון מאת האל יתברך בבריאה, כאמרו "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (לעיל א, כו)

7) תולדות פרק כה

(כז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֵה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יָשָׁב אֲהָלִים

8) רש"י בראשית פרשת חיי שרה - תולדות פרק כה

תם - אינו בקי בכל אלה, אלא כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי תם

9) איוב פרק א

(א) אִישׁ הָיָה בְּאֶרֶץ-עֻזַּי אִיּוֹב שְׁמוֹ וְהָיָה הָאִישׁ הַהוּא תָם וַיֵּשֶׁר וַיִּירָא אֱלֹהִים וְסָר מִרָעַ

10) איוב פרק ט

(כא) תָם-אֲנִי לֹא-אֲדַע נִפְשֵׁי אֲמָאֵס חַיִּי

11) משלי פרק כט

(י) אֲנָשֵׁי דָמִים יִשְׁנְאוּ-תָם וַיִּשְׂרִים יִבְקָשׁוּ נִפְשׁוֹ

Bloody men hate a Tam, but the upright seek to cleave to his soul.

12) רלב"ג משלי פרק כט

אנשי דמים - הם שונאים התום והיושר כי דרכו הפך דרכ' ואולם הישרים יבקשו רצונו בכל עוז וידמ' שקר' תום הכח המתעורר מפאת השכל כי אין תאוותיו כי אם לתמימות ושלמות והנה אנשי דמים הולכים אחרי בעלי ריבו והוא הכח המתעורר אל התאוות ולזה ישנאוהו אך הישרים יבקשו רצונו בכל עוז כי תאוותיהם הם תמיד אל הטוב והתמימות

The Connection Between Tam and Emet

13) שבת דף קד עמוד א

ש"ן - שקר, תי"ו - אמת. מאי טעמא שקר מקרבן מיליה, אמת מרחקא מיליה? שיקרא - שכיח, קושטא - לא שכיח, ומאי טעמא שיקרא אחדא כרעיה קאי, ואמת מלבן לבוניה? - קושטא - קאי, שיקרא - לא קאי

Shin stands for "Sheker" and Tav stands for "Emet". Why are the letters of Sheker so close together and the letters of Emet spread out? It is because Sheker is so common and truth is so rare. And why do the letters of Sheker stand on one leg while the letters of Emet are set like bricks? Truth stands, but Sheker cannot stand.

14) רש"י מסכת שבת דף קד עמוד א

מקרבן מיליה - אותיות קרובות, שלשתן קרובות כסדרן של אלפא ביתא

אמת מרחקן מיליה - זו בתחילת אל"ף בי"ת, וזו באמצע, וזו בסוף.

אחד כרעא - כל אות ואות שבו עומדת על רגל אחד.

אמת מלבן לבוני - מושכבין תחתיה אותיותיה כמין לבניה, דאל"ף הרי יש לה שתי רגלים ומושבה טוב, ורגל השני רחב

15 בראשית רבה פרשת בראשית פרשה ח

אמר ר' סימון בשעה שבא הקב"ה לבראות אדם הראשון נעשו מלאכי השרת כיתים וחבורות, מהם אומרים יברא, מהם אומרים אל יברא ה"ה חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו (שם/תהלים/ פה יא), חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, **אמת אומר אל יברא שכולו שקר**, צדק אומר יברא שעושה צדקות, שלום אומר אל יברא דכוליה קטט, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכה לארץ, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבון העולמים מה את מבזה אלטיכסייה שלך, תעלה אמת מן הארץ

16 סנהדרין דף סד עמוד א

יתבו תלתא יומא בתעניתא, בעו רחמי. - נפל להו פיתקא מרקיעא, דהוה כתיב בה אמת. אמר רבי חנינא: שמע מינה חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת

They fasted continuously for three days and prayed. A note fell down from Heaven on which was written "truth". Rabbi Chaninah said, "we learn from this that the signet of Hashem is "truth".

17 מסילת ישרים פרק יא

ואחד מן העמודים שהעולם עומד עליו הוא האמת, אם כן מי שדובר שקר כאלו נוטל יסודו של עולם, וההפך מזה, מי שזהיר באמת כאילו מקיים יסודו של עולם

The Danger of Too Much Truth

18 חגיגה דף יד עמוד ב

תנו רבנן: ארבעה נכנסו בפרדס, ואלו הן: בן עזאי, ובן זומא, אחר, ורבי עקיבא. אמר להם רבי עקיבא: כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים! משום שנאמר בדובר שקרים לא יכון לנגד עיני. בן עזאי הציץ ומת, עליו הכתוב אומר גיקר בעיני ה' המותה לחסידיו. בן זומא הציץ ונפגע, ועליו הכתוב אומר דדבש מצאת אכל דרך פן תשבענו והקאתו. אחר קיצץ בנטיעות. רבי עקיבא יצא בשלום

19 רבינו חננאל מסכת חגיגה דף יד עמוד ב

ובן עזאי הציץ כלומר הוסיף להזכיר בשמות כדי להביט באספקלריא מאירה ומת

20 מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ד

Rabbi Simeon ben Tzemach Duran (Rashbatz) was born in Majorca in 1361, and died in Algiers in 1444.

רמז לדבר, מה שאמרו בספר יצירה [פרק ב משנה ד], תמורת ענג נגע, כי מעט שינוי בסדר החקירה, מביא לידי מכשול. ושלש תמורות הן: תמורת כתר, כרת. תמורת ענג, נגע. תמורת תם, מת. ורבי עקיבא זכה לכתר וענג

ולתם. ואלישע בן אבויה, קצץ בנטיעות ובא לידי כרת. ובן זומא, נתבלבל בחקירה והציץ ונפגע וזהו נגע. ובן עזאי, הציץ ומת ולא זכה להיות שלם בחקירה ולא תם

21) שמות פרשת כי תשא פרק לג

(כ) ויאמר לא תוכל לראת את־פני כי לא־יראני האדם וחי)

22) אור החיים שמות פרשת כי תשא פרק לג

(כ) ויאמר לא תוכל וגו'. פירוש לא שאני מונע הדבר ממך, אלא לצד שאין ברך יכולת המשיג כי לא יראני האדם, (אומר וחי פירוש וישאר חי ואני חושש לחיך על דרך אומרו (תהלים פ"ד) כי טוב יום בחצרך מאלף, או יאמר על זה הדרך כי לא יראני האדם פירוש בשום אופן ואפילו חי פירוש אפילו יהיה צדיק שיקרא עליו חי על דרך אומר (ש"ב כ"ג) בן איש חי

23) מדרש משלי פרשה יד

אמר ר' אבהו בא וראה כמה היא קשה שעת פטירתו של משה מן העולם, שבשעה שאמר לו הקב"ה הגיע זמנך ליפטר מן העולם, התחיל צווח ובוכה לפני הקב"ה, ואומר רבון כל העולמים לשוא יגעתי, לשוא רצתי כסוס לפני בניך, ועכשיו סופי ליקבר ואחריתי לעפר, אלא אם אתה רוצה, טוב לי שתיסרני ביסורין ואל תמסרני ביד מלאך המות, עליו אמר דוד יסור יסרני יה וזמות לא נתנני (תהלים קיח יח), א"ל הקב"ה משה שבועה היא מלפני שאין מלכות נוגעת בחברתה טפח ואפילו נימה, עד כאן היית מלך על ישראל [ועכשיו הגיע שעתו של יהושע שיהא מלך על ישראל], השיב משה ואמר רבש"ע עד כאן הייתי רב ליהושע, והוא היה לי לתלמיד, עכשיו אני אהיה תלמיד, והוא יהי' לי לרב, ולא אמות, א"ל הקב"ה אם אתה יכול לעשות כן עשה, מיד הלך משה לפתחו של יהושע [ועמד על ראשו של יהושע], קומתו כפופה, ושתי ידיו כפותות, ונעלם מעינו של יהושע שמשה רבינו עומד עליו, השכימו ישראל לפתחו של משה כמו שהיו רגילים בכל יום ויום, ולא מצאו אותו, אמרו משה היכן הוא, אמרו השכים לפתחו של יהושע, הלכו ומצאו את יהושע שהוא יושב, ומשה רבינו עומד עליו, אמרו לו, יהושע מה זאת עשית, משה רבך עומד עליך קומתו כפופה וידיו כפותות, ונתפקחו עיניו של יהושע וראה משה רבינו עומד עליו, באותה שעה נשתטח לו יהושע לפניו, בכה ואמר אבי אבי רבי רבי שגדלני מנעורי ורבי שלימדני חכמה בני אהרן מימינו יהושע משמאלו, אמרו לו רבינו משה מה זאת עשית, אמר להם הניחוני, כך אמר לי הקב"ה עשה כך ליהושע ואל תמות, (אמר ר' ישמעאל) [אמר ר' שמואל] בר נחמני אמר ר' יוחנן באותה שעה בקשו כל ישראל לרגום את יהושע באבנים] (עד שבקשו כל ישראל להרוג את יהושע) אילולי שירד עמוד הענן והפסיק בינו לבין ישראל, אמרו ישראל למשה סיים לנו את התורה, נשתכחו המסורות ממשה, ולא היה יודע מה להשיב, והיה משה נכשל ונופל על פניו ואמר רבש"ע טוב מותי מחיי, כיון שראה הקב"ה שהשלים נפשו למות, קשר עליו מספד

The Answer to the Tam

24) Rav Joseph B. Soloveitchik, "Kol Dodi Dofek"

"Judaism, with its realistic approach to man and his place in the world, understood that evil could not be blurred or camouflaged, and that any attempt to downplay the extent of the contradiction, and fragmentation to be found in reality will neither endow man with tranquility, nor enable him to grasp the existential mystery. ..Whoever wishes to delude himself by diverting his attention from the deep fissure in reality, by romanticizing human existence, is naught but a fool and a fantast." (page 52)

“When the impulse of intellectual curiosity seizes hold of a person, he ought to do naught but find strength and encouragement in his faith in the Creator, vindicate G-d’s judgment, and acknowledge the perfection of his work.” (page 63)

“We do not inquire about the hidden ways of the Almighty, but rather about the path wherein man shall talk when suffering strikes, we do not inquire about the hidden ways of the Almighty but, rather, about the path wherein man shall walk when suffering strikes. We ask neither about the cause of evil nor about its purpose but rather about how it might be mended and elevated. (page 54)

25) Introduction by Rabbi Walter Wurzburger, *Fate And Destiny From Holocaust to the State of Israel*

“The Rav employs this distinction in discussing the problem of evil. He maintains that it is senseless to raise the metaphysical question of why there is evil in the world. The human mind is simply not equipped to tackle this problem. To engage in theodicy is an exercise in futility. Instead of looking for an explanation of our fate—for example, why a particular evil has struck us—we should ask ourselves how we can respond to evil in a manner that will enable us to emerge from this experience as better moral and spiritual beings.” (page VII)